

РОЗВИТОК НАВИЧОК ФАСИЛІТАТОРА У ПЕДАГОГІВ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ЗАКЛАДІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Стрельніков В. Ю.

доктор педагогічних наук, професор
кафедри філософії і економіки освіти

Полтавської академії неперервної освіти ім. М. В. Остроградського,
м. Полтава

У наших попередніх розвідках [5, с. 45–51; 6, с. 64–81; 7, с. 312–313; 8, с. 533–538; 9, с. 128–157] нами з'ясовано такі характеристики професійної фасилітації: а) вона є організацією процесу роботи групи, яка спрямована на досягнення групою поставлених цілей; б) процесом, який підвищує ефективність роботи групи, сприяє залученню і зацікавленості учасників, розкриттю і максимальному включенню потенціалу кожного; в) простором, де виявляються інсайти, проривні рішення, актуалізується колективний інтелект; г) мистецтвом залучення мислення й енергії кожного учасника до колективної творчості; д) набором практик, які полегшують виконання завдань групи, оптимально використовується необхідний час, індивідуальні здібності кожного; е) не простою сумою зусиль учасників групи, а синергією; є) способом допомогти групі якнайкраще мислити; ж) мирною революцією чи колективною еволюцією тощо.

Для розвитку навичок фасилітатора у педагогів системи професійної та технологічної освіти у закладі неперервної освіти важливим є розуміння відмінностей фасилітаційного підходу від традиційного групового обговорення [1; 2, с. 60–64; 3, с. 42–45; 4, с. 49–53; 5, с. 45–51; 6, с. 64–81; 7, с. 312–313; 8, с. 533–538; 9, с. 128–157]. Так, традиційній роботі з групою властиві: а) узурпація більшої частину часу активними фахівцями системи професійної та технологічної освіти, які швидше міркують; б) сприймання запитань як викликів; в) перебивання, втручання у розмову; г) уникнення відмінних точок зору як конфліктних; д) відсутність уваги до думки інших; е) завершення дискусії настає тоді, коли сформульована правильна відповідь.

Ці ж ознаки за фасилітаційного підходу мають інше, навіть, протилежне значення: а) у пошуку рішення беруть участь усі фахівці системи професійної та технологічної освіти; б) запитання важливі для прояснення суті висловлених пропозицій; в) кожен вільно висловлює свою думку; г) складність обговорюваного питання потребує думки кожного; д) увага до думки кожного є важливою для вирішення проблеми; е) її вирішення настає тоді, коли всі зрозуміють найкращу аргументацію і знатимуть, як їм діяти.

Педагог системи професійної та технологічної освіти у закладі неперервної освіти, як фасилітатор, експерт з методів групової взаємодії, має вміння: організувати навчальний процес, залучити до нього вихованців, структурувати роботу групи для досягнення спільної мети; створювати навчальне середовище, зокрема, віртуальне, де ефективним є процес групової взаємодії; слідкувати за виконанням завдання і за взаємозв'язками вихованців, їхніми позитивними відчуттями і світосприйняттям.

Нами виділені уміння, які у закладі неперервної освіти мають бути відшліфовані до рівня навички педагогом системи професійної та технологічної освіти як фасилітатором. Серед них такі навички: прояв віртуального терпіння, поваги до різних стилів спілкування вихованців; перефразування сказаного вихованцем: повтор його думки іншими словами; цим педагог системи професійної та технологічної освіти дає зрозуміти, що почув вихованця і підтверджує його право на власну думку; розпитування – для уточнення позиції вихованця, прояснення суті його рішення проблеми; віддзеркалення того, що сказав вихованець, для появи довіри між учасниками дискусії; фіксування ідей; стекінгу (від англ. stacking – «укладання в стопку») – встановлення послідовності висловлювань вихованців, черговості; трекінгу (від англ. tracking – «відслідковування, супровід») – відслідковування декількох ліній обговорення якщо йде розгалуження ідей вирішення проблеми; підбавлення учасників дискусії; урівноваження напрямку дискусії, якщо вона йде в одному «руслі»; залучення до розмови затятих «мовчунів»; визнання почуттів учасників дискусії; «приєднання» до їхнього внутрішнього світу; прийняття іншої точки зору; емпатії – розуміння відносин, почуттів, психічних станів інших у формі співпереживання; навмисного мовчання, тримання паузи; лінкування (компонування), тобто вміння всі «недокомпоновані» частини обговорюваного проєкту довести до кінця і пов'язати між собою у зрозумілий довершений формат; пошуку точок перетину для вирішення проєкту, яка необхідна в умовах поляризації дискусії, пошуку чогось

спільного, об'єднуючого, хоча й не очевидного; уважного слухання, навіть за наявності своєї, навіть протилежної, точки зору; це необхідно для позначення певних позицій, виходячи з конкретних ролей учасників дискусії (лідера групи, керівника, активного учасника, спостерігача); підведення підсумків дискусії, адже в груповій роботі важливо її узагальнити, зробити резюме, перефразувавши своїми словами те, що відбувалося, у і до чого прийшли у процесі дискусії; структурування висловлених ідей на вкрай важливі, необхідні й частково доречні та встановлення порядку їх подальшого обговорення й реалізації – «Означені питання стосуються різних тем, давайте будемо розглядати окремо у такій послідовності ...», «Запропоновані рішення стосуються різних рівнів узагальнення, кожному варто приділити увагу ...», «Як можна описати структуру вирішення обговореної проблеми?»; формулювання висновку [7, с. 312–313; 8, с. 533–538; 9, с. 128–157].

Це не повний перелік навичок педагога системи професійної та технологічної освіти як фасилітатора.

Однак, масове застосування означених складників формування професійних компетентностей педагога системи професійної та технологічної освіти у закладі неперервної освіти є досить проблематичним через матеріальні, психологічні й організаційні чинники. Однак, у навчальному процесі кафедри філософії і економіки освіти Полтавської академії неперервної освіти ім. М. В. Остроградського використання фасилітаційного підходу довело їхню перспективність та актуальність для розвитку професійних компетентностей фахівців у сфері професійної та технологічної освіти.

Список використаних джерел

1. Гуманізація педагогічного процесу у вищій школі: колективна монографія / керівник колективної монографії д. пед. н. Л. В. Лебедик. Полтава : ПУЕТ, 2020. 196 с.
URL : <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/9284>

2. Лебедик Л. В. Проектування інформаційних технологій фахової підготовки майбутніх педагогів. *Педагогічні науки*. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2018. Вип. 71. С. 60–64. URL : <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/10124/1/Lebedyk.pdf>

3. Лебедик Л. В. Професійний розвиток майбутніх фахівців у сфері соціальної роботи засобами інформаційних технологій. *Проектування індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагога в контексті Концепції «Освіта впродовж життя»* : зб. тез доп. наук.-практ. конф. з

міжнародною участю, м. Краматорськ, 10 груд. 2020 р. / відп. ред. Д. В. Малєєв. Вінниця : Європейська наукова платформа, 2020. С. 42–45. URL : <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/conferences/issue/view/10.12.2020>.

4. Лебедик Леся, Стрельніков Віктор. Інтерактивні технології навчання майбутніх фахівців у сфері соціальної роботи. *Імідж сучасного педагога*. 2020. № 4 (193). С. 49–53. URL : http://isp.poippo.pl.ua/article/view/212383/pdf_76

5. Стрельніков Віктор, Іленко Наталія, Литовченко Ірина, Ніколішина Елла. Навички викладача-фасилітатора для формування професійних компетентностей лікарів-стоматологів в умовах комп'ютерно-орієнтованої освіти. *Імідж сучасного педагога*. 2021. № 1 (196). С. 45–51. URL : <http://isp.poippo.pl.ua/article/view/224351>

6. Стрельніков В. Ю. Організація неперервної освіти педагогічних працівників на засадах фасилітувального підходу в умовах воєнної агресії. *Постметодика*. 2022. №1–2. С. 64–81.

7. Стрельніков В. Ю. Розвиток фасилітаційних навичок майбутніх корекційних педагогів. *Нова українська школа: траєкторія поступу*: зб. тез доповідей III Всеукр. наук.-практ. конф., 02 квіт. 2021 р. / за заг. ред. Л. В. Задорожної-Княгницької. Маріуполь: МДУ, 2021. 332 с. С. 312–313. URL : <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/16840>

8. Стрельніков В. Ю. Формування навичок фасилітатора у майбутніх фахівців сфери соціальної роботи. *Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 18-19 трав. 2021 р. К.: Університет «Україна», 2021. 835 с. С. 533–538. URI: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/17873>

9. Lesya Lebedyk, Viktor Strelnikov. Educational space of continuous education of teachers: a facilitating approach. *Educational space: post-non-classical perspectives* / Eds. Dimitrina Kamenova, Svitlana Arkhypova. Varna: Varna university of management, 2023. 261 p. P. 128–157. DOI: <https://doi.org/10.54055/mbmj2917>